

Marko Pavliha

PRITISNI NA TIPKO
ČLOVEK

IUS SOFTWARE®



Ljubljana 2017

Majhen plašč

*Jaz bi rad hodil
v majhnem plašču
besed.*

*Ali pod tem naj se skriva
topel, svetál svet.*

*Kaj je bogastvo?
Kaj je razkošje?
Zame je eno:
majhen plašč imam
in ta plašč ni nobenemu
enak.*

Srečko Kosovel

Človek

*Nepopisni pohlep
je izmaličil
civilizacijsko
rapsodijo
v kakofonijo,
ki buči
v totalno
polomijo.*

*Skrajni čas je,
da na poslednjem
odrešilnem in
humanistično
uglašenem
»računalniku«
pritisnemo
na tipko
Človek.*

M. P.

S hvaležnostjo

Te knjižice nikdar ne bi bilo brez sijajne ekipe podjetja IUS SOFTWARE, še posebej direktorja Tomaža Iskre, direktorice založbe in dogodkov Alenke Zalar, urednika vodilnega slovenskega pravnega informacijskega portala IUS-INFO Tonija Tovornika in lektorice Mateje Pogačar. Vsem prisrčna hvala za priložnost, podporo in pomoč.

Katji Klopčič Lavrenčič se od srca zahvaljujem za uredniške sugestije, čeprav urednikovanja zaradi drugih obveznosti ni mogla uradno prevzeti. Vedno znova me učiš, draga Katja, da je manj več in da skrajšanje besedila ne pomeni nujno amputacije (ki kajpak vselej boli), če pa že, gre za odstranitev odmrlega »besednega uda« ali literarne gangrene.

Med kolesje platnic v imaginarni torklji smo skupaj stisnili kolumne, ki jih v internetni eter priobčujem približno poldrugo leto in sem jih za knjižno izdajo ponekod malce priredil, izpilil ali nadgradil, da bi jim vdahnil trajnosti in občega dometa. Če že besedno olje žal ni povsem deviško, je vsekakor pristno iz srca, brez dlak na kosmatem jeziku.

Prav tako smo izbrali in dodali nekaj esejev, ki so bili v zadnjih treh letih objavljeni v Sodobnosti, najstarejši slovenski reviji za književnost in kulturo, pri čemer se za nesebično spodbudo, prijateljske in učiteljske napotke ter dovoljenje za ponatis toplo zahvaljujem Evaldu Flisarju, odgovornemu uredniku in mednarodno priznanemu dramatik in pisatelju.

Vključili smo tudi nekaj zapisov iz Dela in Pogledov, pa ne zaradi podaljšanja vsebine ali ega, marveč zaradi pohvalnih odmevov bralk

in bralcev, rekoč, da nam manjka dobronamernih in etičnih zapisov. Upam(o), da bodo vsč tudi vam.

Takisto hvala prijatelju filozofu prof. dr. Borutu Ošlaju, ki nam je prijazno dovolil, da povzamemo njegov lucidni komentar zapisa o (ne)zanesljivosti.

K mojemu pisateljskemu erosu že tri desetletja ogromno prispeva Ester, ljubezen mojega življenja, najboljša prijateljica, soproga in mati najinih dveh čudovitih otrok, Gaje Ane in Benjamina. Ne gre za floskulo, kliše ali leporečje, če tudi tule povem, da mi pomenite največ v Vesolju in je zaradi vas moje življenje srečno, pestro in izpopolnjeno, vi ste moj *raison d'être*. Vse preostalo je drugotnega pomena, čeprav se tega po (ne)človeško ne zavedam vselej, toda z leti mi gre menda na bolje. Angleški pisatelj in humorist Jerome Klapka Jerome bi nas nemara opisal takole:

»Trije pravniki na čudoviti plovbi brez čolna in vsaj en ekonomist, da o psu Jimmyju niti ne govorimo.«

Draga mami in tati, z vama se je vse začelo in se bo še dolgo nadaljevalo, neskončno vaju imam rad, čeravno si to povemo premalokrat ali pretirano nerodno, ampak taki pač smo, kri ni voda, čeravno je včasih pretirano čustveno razvodenela.

Kajpak sem hvaležen tudi tebi, bratec, saj veš, *pbkn* (pa naj bralstvo razglablja, kaj to pomeni), imaš čudovito družino, ki je poleg tebe zame še dodatna srčna nagrada.

Tašči, tastu, svakinji, svaku in širši ženini familiji se opravičujem, ker bom do konca živih dne *forešt*, a se trudim po svojih (skoraj) najboljših močeh, da nosim *kanutjero*, vozim (kletno) *bičiklet*, spijem *glaz* vina ali dva (preveč) in nisem, vsaj upam, nevzdržen *rompiscatole*. Brez vas bi me pol manjkalo, hvala, ker ste.

In ne nazadnje, *last but not least*, oba strica, teti, sestrične, bratranca in podmladek, nekateri doma, drugi onkraj oceana: Marko 'ma vas rad.

Pravijo, da nekaterih misli ne bi smeli ubesediti, pri čemer vse tole deluje kot nekakšno začasno slovo, lahko pa tudi pozdrav ob vnovičnem prihodu. Meni se zdi iskreneje, da jih v dvomu zapišem, če odražajo vsaj približno (subjektivno?) resnico in nikogar osebno ne žalijo. Tako kot imajo slike svoje življenje, ki izvira iz slikarjeve duše (Vincent van Gogh), se isto dogaja z besedami in njihovimi snovalci in zapisovalci. Končna presoja je seveda vaša, drage bralke in bralci, naj vas Stvarnik (bog, univerzum, višja sila ...) obvaruje vsega Hudega in vam vselej postreže le z Dobrim.

Marko

*V Novi vasi nad Dragonjo, nekega ekstatičnega
junijskega trenutka leta 2017*

Vsebina

I. Mišljenje in ustvarjanje

- 15 Spogledovanje pravnikov z literaturo
- 19 Biti ustvarj(al)en
- 37 Za pozitivno (r)evolucijo mišljenja
- 43 Večni Kojčevi napotki za življenje
- 51 Stoji (m)učilna zidana, Prasilna
- 59 Mislim, torej sem?
- 67 Doživljajsko prenašanje sporočil
- 77 O čemernežih in godrnjavcih

II. Vred-nóte za prijetnejšo družbeno glasbo

- 87 Vrednote v svetli teoriji in temačni praksi
- 95 Grozljiva pošast Terorizem žre vse človekove pravice
- 105 Meden agan
- 113 Zaželene vrline naših politikov
- 119 Zanesljivost je silno nezanesljiva vrlina
- 127 O zavisti do nezavesti
- 133 Neznosna lahkotnost rakove birokracije
- 147 Poklicanost in poslanstvo
- 157 Pritisnimo na tipko Človek
- 163 Pravičnost in sreča

III. Domovina, si prešerna al' betežna?

- 173 Ne-bésa pod Triglavom!
185 Ne vrag, le sosed(a) bo(sta) mejak(a)
201 O moralnosti prava
209 Med pozitivnim in naravnim pravom
215 Ni sklepal gnilih kompromisov
221 Profesor, pravnik, diplomat, politik in ustavni
sodnik

IV. Brati, pisati inu modrovati

- 227 To nisem jaz
231 Per aspera ad astra
239 Ride, si sapis
249 Latinščina oživljena
265 Mat em šob lešan ali ljubezen žari tudi nazaj
281 Kraljičino pismo zaporniku Johnu Smithu
295 Ljudje, opice in volkovi
303 Tabuji, predsodki in hinavska politična korektnost

V. Popotovanje iz sedanjosti v prihodnost

- 313 O gibanju, čustvih, motivaciji in kulturi
331 Si predstavljate novo Zemljo na Marsu?

I. Mišljenje in ustvarjanje

Spogledovanje pravnikov z literaturo

*Je morebiti peščica pravnikov tako zelo renesančno,
razsvetljsko, eruditivno, polihistrsko uglašena,
da je vedno znova le vprašanje časa,
kdaj bo koga poneslo više,
nad oblake brezbrizne vsakdanjosti?*

M. P.

»Valjhun, sin Kajtimara ...«

Ups, kot vzkliknejo mladci, se opravičujem, narobe začetek, ne glede na to, kaj-vam-je-mar(a), me je že zaneslo, ker je bilo mišljeno drugače, bolj originalno, namreč ali me vara občutek, če se mi še kar naprej dozdeva, da se nenavadno mnogo tujih in slovenskih pravnikov aktivno spogleduje z literaturo – s poezijo, romanopisjem, dramaturgijo ali esejistiko? Na srečo ali na žalost pisna dejstva govorijo v prid tej visokoleteči domnevi, zatorej aleluja, gremo naprej, s polno ustvarjalno paro, saj smo bojda »umske kreature«. O tem sem že pisal v Sodobnosti in pred(za)govoru ene od knjig,^{*} a me zakulisje in oder literarnega samouresničevanja jezičnih dohtarjev še vedno begata in vznemirjata, zatorej naj mi bo oproščen še en tak poskus, saj je esej definiran kot leposlovni poizkus, mar ne?

^{*} Pavliha, M.: *Dvanajst pred dvanajsto*, UMco, Ljubljana 2014.

Težko je postaviti posplošeno hipotezo, kaj jih (nas) žene k pisanju – nemara hlepenje, koprnenje ali »bitje in hrepenenje«, kot se je izpovedal prof. dr. Boštjan M. Zupančič, ali pa, kot je pred leti odkritosrčno priznal Ivan Tavčar, človek zagazi v pisateljjevanje, da sam ne ve, kdaj in kako, potem pa te ima v kleščah, »ker ga ni lepšega trenutka od tistega, ko se vidiš prvič tiskanega«.

In drugič, tretjič, stotič in tisočič: pišemo zato, ker je intelektualno ali kakopak tudi prvinsko ročno ustvarjanje hkrati smisel in ključni pogoj za srečo.

V antiki so literarno blesteli denimo pravniki Mark Tulij Ciceron, Mark Licinij Kras, Plinij mlajši, Tacit in Kvintilijan, v srednjem veku Cino da Pistoia, v renesansi Michel Eyquem de Montaigne in John Donne, v predromantičnem obdobju Johann Wolfgang von Goethe in Karl Wilhelm Friedrich Schlegel, potem pa še Charles Dickens, Ivan Mažuranić, Branislav Nušić, Jules Verne, Giacomo Casanova, Rainer Maria Rilke, Wallace Stevens, Franz Kafka in Erle Stanley Gardner. V polpretekli zgodovini in sodobnosti so nemara najbolj prepoznavni Scott Turow, John Grisham, Jack Batten, Alan M. Dersowitz, George Dawes Green, Bernhard Schlink, Vuk Drašković, Raja Shehadeh, Nelson Mandela, Ildefonso Falcones, Robin Sharma, Juan Gabriel Vásquez, Gabriel García Márquez, Harper Lee, Kazimierz Brandys in Josep Pla. Nekateri od njih pravnega študija niso dokončali, drugi so ga opustili med književnim ustvarjanjem, tretji pa so dosegli poklicni kompromis in zaživel v pestrem besednem sozvočju.

Tudi naša kulturna zakladnica se ponaša z dragocenimi pišočimi osebnostmi pravniškega porekla, kot so Jurij Leonberger, Jernej Kopitar, Janez Vesel Koseski, France Prešeren, Stanko Vraz, Franc Miklošič, Anton Rojc, Janko Serbec, Simon Jenko, Janez Mencinger, Ivan Tavčar, Janko Kersnik, Anton Levec, Julius Kugy, Fran Milčinski, Ivo Šorli, Josip Ciril Oblak, Makso Šnuderl, Anton Novačan, Alojz Gradnik, Stanko Majcen,

Igo Gruden, Viktor Vovk, Boris Furlan, Jože Likovič, Božo Vodušek, Ljuba Prenner, Jožko Žiberna, Tone Pavček, Miha Remec, Iztok Gaister, Igor Karlovšek, Janko Ferk, Vladimir Kavčič, Milica Šturm, Vasilij – Vasko Polič, Janez Tekavec, Rapa Šuklje, Milan Petek Levokov, Alenka Košorok Humar, Novica Novakovič, Nevenka Kovačič, Tomaž Letnar, Dino Bauk, Aleksander Bassin ... Če sem koga prezrl, mi oprostite, ker ni bilo (zlo)namerno, hkrati pa vas prosim za dodatna imena, da skupaj prispevamo k izčrpnemu popisu slovenskih pravnih literatov.

Kot mi je nekoč slikovito povedal profesor dr. Janez Kranjc, literatura ni le beletristika (*fiction*), temveč mnogo več, zato so recimo Ciceronovi filozofski spisi ena najlepših literarnih umetnin, ki so nastale v latinskem jeziku. Tu se pravnikom skorajda kot idealna ponuja esejistična zvrst pisanja, nekakšen poskus leposlovja, s katerim si lahko damo strokovnega in umetniškega duška. Med najboljšimi pravniškimi pisci, ki segajo mnogo višje od suhoparne juridične platforme, je treba poleg Zupančiča in Kranjca omeniti še Franceta Bučarja, Iztoka Simonitija, Petra Čeferina, Matjaža Ambroža, Marijana Pavčnika, Tomaža Pavčnika, Mira Cerarja, Jožeta Mencingerja, Janjo Hojnik, Hinka Jenulla in zagotovo še koga, ki se rad angažirano oglašča tudi onkraj pravniškega poklica, bodisi kot aktivni državljani ali pa kar tako, iz gole notranje potrebe v imenu pravičnosti, dobrosrčnosti in drugih vrlin in vrednot.

Pravo je del obče kulture in ta je za razcvet človeka ključna. Kot je ob neki priložnosti tenkočutno zabeležil moj nekdanji profesor, ustavni sodnik in redni član Slovenske akademije znanosti in umetnosti, prof. dr. Marijan Pavčnik:

»K človečnosti prava lahko mnogo prispevamo pravniki.«

Za (pravniško) svobodoljubno kreiranje imajo velike zasluge nekateri liberalnejši uredniki, revije in medmrežna podjetja, na primer Sodobnost,

Pravna praksa in IUS SOFTWARE oziroma IUS-INFO. Slednji je naj-sodobnejši portal z največjo zbirko pravnih informacij v Sloveniji, zato sem še toliko bolj počaščen, da lahko v takšnem imenitnem digitalnem okolju občasno priobčim kakšno kolumno, in to v tako ugledni družbi piscev, kot so recimo Vlasta Nussdorfer, Marko Novak, Matej Avbelj, Martin Jančar, Jernej Letnar Černič, Matej Accetto in Andraž Teršek.

Na žalost je med nami bistveno premalo kolegic, ki bi s svojo žensko čustveno subtilnostjo in intuicijo zagotovo obogatile pravniško ekstrakurikularno ustvarjanje, zato naj tale besedni drobec s knjigo vred deluje motivacijsko. Po vodilu *nulla dies sine linea* starogrškega slikarja Apela naj ne mine niti en dan brez poteze čopiča, kajti sleherni dan je treba kaj storiti za svojo stroko, četudi le v podobi skromnega iskrenega zapisa.

Biti ali ne biti, se je patetično spraševal Hamlet, vendar to ni več ključno vprašanje, kajti pomembneje je, koliko v lastno bivanjskost vdahnemo ljubezni in ustvarjalnosti, torej kako biti resnično ustvarj(al)en. In temu je namenjen moj vnovični poskus literature.